

Лада Петрик

МЕТОДИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЗАСОБІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Медіаосвіта стала невід'ємною частиною освіти сьогодення. Актуальність інтеграції медіаосвіти в навчально-виховний процес, зокрема у процес навчання іноземних мов, обумовлена потребою оптимізації пізнавальної діяльності особистості за рахунок інтенсифікації розвитку її уяви, мислення, розширення соціалізаційного простору. В статті визначені поняття «медіаосвіта», «медіа», «медіазасіб» та «медіатекст». Висвітлено класифікацію медіазасобів. Застосування медіазасобів на уроках іноземних мов потребує від вчителя умінь та знань організації роботи з вищезазначеними засобами навчання, саме тому розглянуто теоретичні аспекти застосування медіазасобів та визначені методичні можливості їх застосування під час уроків іноземних мов.

Ключові слова: *медіаосвіта, медіакомпетентність, медіазасіб, медіатекст, іноземні мови.*

Одним із головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя [2]. Саме в інформаційному суспільстві розширюються міжнародні зв'язки держави, а співпраця та комунікація в галузях політики, науки, техніки, економіки та освіти між різними країнами і народами вмотивовує громадян країни до вивчення іноземних мов. Таким чином, статус іноземних мов в Україні підвищується і формування іншомовної комунікативної компетентності кожної особистості стає нагальною потребою часу.

Отже, щоб задовольнити потреби особистості та держави в цілому, навчально-виховний процес має носити інноваційний та інформаційний характер, а стрімкі оновлення у сфері медіа ставлять свої виклики освітянам, зокрема вчителям іноземних мов. Виникає потреба в інтеграції змісту медіаосвіти у процес навчання іноземних мов, адже телебачення, Інтернет та мобільні телефони визначені найпопулярнішими медіазасобами отримання інформації у сучасного покоління і мають найбільший вплив на життя всього суспільства в цілому. Відтак, вчителю слід організувати процес навчання, застосовуючи саме ті засоби, які є в

поширеному користуванні молоді. Вчитель іноземної мови може застосовувати медіазасоби на уроках з метою формування не лише іншомовної комунікативної компетентності, а і медіакомпетентності особистості учня. *Медіакомпетентність* – сукупність мотивів, знань, умінь, здібностей, якісприяють вибору, використанню, критичному аналізу, оцінюванню, створенню та передачі медіатекстів в різних видах, формах і жанрах [9, с. 25].

Отже, метою статті є обґрунтувати зміст понять «медіаосвіта» та «медіазасіб», розглянути теоретичні аспекти застосування медіазасобів на уроках іноземних мов, висвітлити класифікацію медіазасобів, зазначити методичні можливості застосування медіазасобів на уроках іноземних мов.

Аспекти розвитку медіаосвіти стали колом інтересів зарубіжних вчених і педагогів у 30-х роках минулого століття. Першу навчальну програму з медіаосвіти, яку розробив канадський науковець М. Маклюен у 1959 році, активно було впроваджено навчально-виховний процес на початку 60-х років у Великій Британії, США, Канаді, Німеччині, Франції.

Важливість медіаосвіти знайшла відображення у керівних міжнародних документах, а саме Грюнвальдська декларація з медіаосвіти (1982), Резолюція ЮНЕСКО про розвиток критичної медіаосвіти (Париж, 1989), нові направлення у медіаосвіті (1990), Матеріали Віденської конференції «Медіаосвіта у цифрову епоху» (1999), ЮНЕСКО: дослідження медіаосвіти молоді (2001), Матеріали Севільської конференції «Медіаосвіта молоді» (2002), Паризька програма-рекомендація з медіаосвіти (2007), Резолюція Європарламенту щодо медіа грамотності у світі цифрової інформації (2008) та інші.

Провідними дослідниками у сфері медіаосвіти в Україні у 90-х роках стали Г. Почепцов (медійні теорії і теорії інформаційного впливу), Г. Онкович (теоретичні підходи розвитку медіапедагогіки, медіадидактики та медіавиховання), Б. Потятиник (захисні теорії медіаосвіти).

Медіаосвіта проголошена одним із пріоритетних напрямів у педагогіці XXI століття. Теорія і практика медіаосвіти в сучасній освіті активізує увагу вітчизняних науковців до широкого кола проблем, а саме В. Іванов (історичні і сучасні тенденції розвитку сучасної медіаосвіти), Н. Духаніна (модель застосування медіаосвітніх технологій), І. Чемерис (необхідність застосування іншомовних періодичних видань у процесі навчання іноземній мові), Л. Найдьодова (модель медіакультури), О. Невмержицька (роль розважальних програм центральних каналів телебачення України як чинник морального виховання підлітків), Ю Казаков (педагогічні умови застосування медіаосвіти у процесі підготовки майбутніх учителів), І. Курліщук (педагогічні основи соціалізації студентської молоді засобами масової комунікації), І. Сахневич (педагогічні умови застосування медіа освітніх технологій у професійній підготовці майбутній фахівців), С. Шумаєва (мас-медійні навчальні технології у середніх

зкладах освіти США) та інші.

Мас-медіа є предметом дослідження багатьох наковців зарубіжних країн, таких як Ю. Усов, О. Федоров, О. Шариков, О. Мурюкіна, І. Челишева та ін. (Росія), З. Рубене (Латвія), Е. Томан, Е. Дженсен, П. Друнер, Ш. Кальвер, Л. Мастерман, Е. Харт, Р. Хоббс (Сполучені Штати Америки), М. Маклюен (Канада), Г. Кедрович, С. Качора, Т. Сарлей, Ф. Шльосек, А. Сордан (Польща) та ін. Проте проблема інтеграції медіа освіти у процес навчання іноземних мов потребує всебічного дослідження.

Політичний, соціальний, економічний, науковий, освітній і технологічний розвиток держави повною мірою пов'язаний з комунікативними процесами, які стали соціально-культурним явищем і стосуються різних видів діяльності людини. Значний і постійно зростаючий обсяг інформації особистість одержує через засоби масової інформації. В Паризькій програмі з медіаосвіти (від 22 червня 2007 р) ЮНЕСКО визначає, що мас-медіа має могутню силу в сучасному суспільстві і наголошує на обов'язковій інтеграції медіаосвіти в навчально-виховний процес. Термін «*медіаосвіта*» вперше було вжито у документах ЮНЕСКО у 1973 році та розтлумачено як навчання теорії та практичних умінь для опанування сучасних мас-медіа, розглядуваних як частина специфічної, автономної галузі знань у педагогічній теорії та практиці [8].

Згідно з напрацюваннями Віденської конференції, *медіаосвіта* – частина базових прав кожного громадянина в кожній країні світу на свободу висловлювання та на доступ до інформації; інструмент розбудови та дотримання демократії [5, с. 8].

Концепція впровадження медіаосвіти в Україні була прийнята 20 травня 2010 року (протокол № 1-7/6-150). За наказом Міністерства освіти та науки, молоді та спорту України з 01 вересня 2011 року в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах розпочато Всеукраїнський експеримент щодо впровадження медіаосвіти (Наказ № 886 від 27 липня 2011 року) з метою забезпечення всебічної підготовки дітей і молоді до безпечної й ефективної взаємодії з сучасною системою медіа, формування у вихованців медіаобізнаності, медіаграмотності і медіакомпетентності відповідно до їх вікових та індивідуальних особливостей. У документі зазначено, що *медіаосвіта* – це частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до взаємодії з сучасною системою мас-медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій [3].

За визначенням російського медіадослідника О. Федорова, *медіаосвіта* - процес розвитку особистості за допомогою і на матеріалі засобів масової комунікації (медіа) з метою формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, умінь повноцінного сприймання, інтерпретації, аналізу і оцінки медіатекстів, навчання різним формам самовираження за допомогою медіатехніки [9, с. 27].

Українські науковці розширюють визначення О. Федорова і визначають, що *медіаосвіта* – це процес навчання й самонавчання особистості за посередництва масовокомунікаційних засобів [8, с. 63], а за українським педагогічним словником *медіаосвіта* – напрям сучасної педагогіки, який передбачає вивчення школярами закономірностей масової комунікації (преси, радіо, телебачення, кіно, відео тощо), підготовку їх до життя в сучасному світі, опанування вмінь сприймати й осмислювати різну інформацію, особливо за допомогою технічних засобів [1, с. 211].

Мета медіаосвіти – навчити особистість медіазасобами розуміти та брати участь у медіакультурному середовищі, що її оточує. Таким чином, вчитель іноземної мови, інтегруючи зміст медіаосвіти у процес формування іншомовної комунікативної компетентності учнів, досягає цілей медіаосвіти шляхом застосування медіазасобів, навчає учнів сприймати, аналізувати, оцінювати іншомовну інформацію, формує творчу, критично мислячу, підготовлену до саморозвитку протягом життя особистість.

В науковій літературі зустрічається ряд синонімічних слів: медіа, медіазасіб, засіб мас-медіа, засіб масової комунікації, засіб медіадидактики, масовокомунікаційний засіб. Слово «*медіа*» часто вживається як глобальне поняття, що охоплює як дидактичні засоби, наукову підтримку, так і засоби масової інформації. Отже, медіа – це предмети, обладнання і матеріали, які передають певну інформацію через слова, зображення і звуки, а також дозволяють виконувати певні дії інтелектуального і мануального характеру [4, с. 9].

О. Федоров стверджує, що медіа – засоби (масової) комунікації – технічні засоби створення, запису, копіювання, тиражування, збереження, розповсюдження, сприйняття інформації і обміну її між суб'єктом (автором медіатексту) і об'єктом (масовою аудиторією) [9, с. 24].

До медіазасобів відносяться *традиційні засоби* масової інформації (друковані видання (газети, журнали), радіо, кіно, телебачення, відео) та *новітні технології* (комп'ютер, Інтернет, мобільна телефонія).

За соціально-педагогічною класифікацією Г. Онкович засоби медіаосвіти поділяються: *за типом основного засобу медіа* (преса, радіо, кіно, телебачення, відео, комп'ютерні мережі та ін.), *за каналом сприйняття* (аудіо, відео, аудіовізуальні, знакові – текстові, графічні), *за місцем використання* (індивідуальне, групове, масове, домашнє, робоче, транспортне та ін.), *за змістом інформації, напрямку соціалізації* (ідеологічне, політичне, морально-виховне, пізнавально-навчальне, естетичне, екологічне, економічне), *за функціями та цілями використання* (одержання інформації, освіта, спілкування, розв'язання проблем, розвага, соціальне управління), *за результатом впливу на особистість* (розвиток світогляду, самопізнання, самовиховання, самонавчання, самоствердження, самовизначення, регуляція стану, соціалізація) [6].

На жаль, сьогодні в Україні застосування медіазасобів на уроках

іноземних мов носить фрагментарний характер. За умови вчитель іноземної мови застосовує медіазасоби, він формує іншомовну комунікативну компетентність учнів, в той самий час навчає дітей критично аналізувати медіатексти і створювати свої власні. *Медіатекст* – повідомлення, текст будь-якого медійного виду або жанру [9, с. 29]. Наприклад: друкований текст у пресі, фотозображення, аудіовізуальні зображення в кіно, на телебачення або їх фрагменти, повідомлення по радіо, реклама, етикетка на будь-якій продукції, SMS-повідомлення, MMS-повідомлення, веб-сторінка, блог, віртуальні фотоальбоми тощо.

Обираючи форми, методи, прийоми роботи із застосуванням медіазасобів на уроках іноземної мови вчитель також навчає дітей критично мислити (аналізувати, синтезувати, порівнювати, оцінювати, приймати рішення, висловлювати власну думку засобами іноземних мов).

Сутність методичних досліджень використання медіазасобів на уроках іноземних мов полягає як в їх універсальності, так і в їх унікальності. Універсальність використання медіазасобів, як і будь-якого засобу навчання іноземних мов, відображається в можливостях підвищення якості іншомовної комунікативної компетентності (мовної, мовленнєвої, соціокультурної, полікультурної компетенцій); візуалізації явищ, процесів, подій тощо; формування культурологічних знання учнів; формування уваги, пам'яті, естетичного смаку, пізнавальної активності; розвитку логічного, образного та творчого мислення; поширювати світогляд.

Унікальність медіазасобів на уроках іноземних мов пояснюється в можливостях вищезазначених засобів надавати доступ до аутентичних медіатекстів (анімаційних фільмів, кінофільмів, телевізійних програм, відеороликів, малюнків, графіків, фотографій, матеріалів сайтів тощо); розвивати критичне мислення; формувати навички самостійної роботи; залучати до інтерактивного навчання; розвивати творчі здібності.

Підготовка до уроків іноземної мов вимагає від вчителя ретельного вибору пізнавально-інформаційного матеріалу відповідно до навчальної програми, ресурсів мережі Інтернет, якими дозволено ефективно користуватися під час уроків, за необхідності комп'ютерного програмно-методичного комплексу «Інтерактивна дошка», який має властивості традиційної шкільної дошки, з більшими можливостями графічного коментування екранних зображень, що дозволяє збільшити навчальне навантаження під час викладання предмета, сприяє креативному навчанню, побудованому на аудіовізуальному діалозі.

Науковці пропонують використовувати різні способи навчальної діяльності із застосуванням медіазасобів, які, на нашу думку, можуть застосовуватись на уроках іноземних мов, а саме «*дескриптивний*» (переказування медіатексту, перераховування дійових осіб і подій); «*особистісний*» (опис відносин, емоцій, спогадів, які викликає медіатекст);

«аналітичний» (аналіз структури медіатексту, мовних особливостей, поглядів); «класифікаційний» (визначення місця твору в історичному контексті); «пояснювальний» (формування суджень про медіатекст у цілому або про його частини); «оцінний» (висновок про гідність медіатексту на основі особистісних, моральних чи формальних критеріїв) [7, с. 160].

Новітні медіа сприяють використанню наочності (анімація, комп'ютерна графіка, моделювання), розширюють можливості зворотного зв'язку та індивідуальної роботи (технології віртуальної реальності), дають доступ до різноманітної інформації (телекомунікації). Учитель іноземної мови повинен досліджувати і використовувати можливості конкретних медіа для свого предмету.

Ми дослідили, що різні форми організації роботи на уроках іноземних мов (індивідуальна, фронтальна, робота в парах, робота в малих групах, самостійна робота, різного типу ігри, проектна робота) із застосуванням медіазасобів сприятимуть формуванню іншомовної компетентності та медіакомпетентності учнів. Хочемо зазначити, що методика роботи із медіатекстами медіазасобів на уроках іноземних мов співвідноситься із методикою організації роботи з мовленнєвим матеріалом (завданнями для формування, розвитку та удосконалення навичок аудіювання, читання, письма та говоріння). Отже, робота з будь-яким медіатекстом складається з трьох основних етапів: підготовча робота (введення в ситуацію), безпосередня робота з медіа текстом, післятекстова робота (вихід на непідготовлене мовлення).

Для досягнення результатів уроку вчитель має чітко визначити:

- який матеріал згідно навчальної програми необхідно пред'явити;
- яку практичну, освітню, розвивальну та виховну мету він ставить на уроці;
- які засоби, зокрема медіазасоби, застосовувати для організації роботи з матеріалом;
- які форми роботи він буде використовувати для досягнення мети.

Відповідно до різноманітних тем уроку завдання можуть бути різного характеру. Наприклад: написання реклами, листів, зйомка відео звернень, інтерв'ю, кулінарних рецептів, реклами агенції з організації свят, епізод із улюбленого фільму, треки для розважальних програм, підготовлених учнями, колажі, книжки, журнали, презентації Power-Point тощо.

Таким чином, можна дійти висновку, що медіаосвіта стала невід'ємною частиною сучасної освіти і може бути інтегрована у процес навчання іноземних мов. При систематичному застосуванні різних медіазасобів на уроках іноземної мови вчитель інтегрує процес формування медіакомпетентності та іншомовної комунікативної компетентності учнів. Крім того, для роботи з медіатекстами підходять різні форми, методи та прийоми організації роботи, все залежить від творчого і методичного підходу вчителя. Проте для досягнення позитивного

результату в роботі із медіазасобами, вчителю іноземної мови слід бути компетентним у організації навчально-виховної роботи, адже правильний вибір медіазасобів дозволить досягти цілей медіаосвіти, а саме формування медіакомпетентної, творчої і критично мислячої особистості.

Проблема застосування медіазасобів на уроках іноземних мов має широкі перспективи для подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/537-16>
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.ispp.org.ua/news_44.htm
4. Литвин А. В. Завдання медіаосвіти в контексті підвищення якості професійної підготовки / А. В. Литвин // Педагогіка і психологія професійної освіти. - 2009. - № 4. – С. 9–21.
5. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / [ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк ; за науковою редакцією В. В. Різуна]. - К. : Центр Вільної Преси, 2013. – 352 с.
6. Онкович Г. В. Медіаосвіта (Загальний курс) [Електронний ресурс]: програма навчального курсу для студентів вищих навчальних закладів / Г. В. Онкович. - Режим доступу : edu.of.ru/attach/17/82979.doc від 21.09.2011.
7. Сахневич І. А. Критичний аналіз медіатекстів фахового спрямування як необхідна складова формування медіакомпетентності майбутніх фахівців ВТНЗ / І. А. Сахневич // Наукові записки. Серія: Педагогіка. – 2013. – № 3. – С. 157–161.
8. Парижская программа или 12 рекомендаций по медиаобразованию (2007) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.medigram.ru/documents/documents_20.html
9. Федоров А. В. Словарь терминов по медиаобразованию, медиапедагогике, медиаграмотности, медиакомпетентности / А. В. Федоров. - М. : МОО «Информация для всех», 2014. – 64 с.